

Inclusief onderwijs: *als onderwijssectoren leren van elkaar*

Het Expertisecentrum inclusief onderwijs (ECIO) streeft naar onderwijs zonder belemmeringen. Om dit te bereiken, bepleiten zij drie aandachtsgebieden: studeren met een functiebeperking, studeren met een ondersteuningsvraag en studentenwelzijn. Met de toenemende aandacht voor stress en burn-out onder studenten staat het thema studentenwelzijn hoog op de agenda in het hoger onderwijs. Andersom is er met de invoering van de Wet op Passend Onderwijs binnen het mbo een toenemende urgentie merkbaar voor studeren met een functiebeperking en/of ondersteuningsbehoefte. Hoe kunnen deze twee onderwijssectoren van elkaar leren om te komen tot inclusief onderwijs? **JUDITH JANSEN, JOYCE VAN DER WEGEN**

STUDENTENWELZIJN IN HET HOGER ONDERWIJS: FOCUS OP INCLUSIEF STUDIEKLIMAAT

'Burn-outklachten, prestatiedruk en soms zelfmoord: de psychische nood onder studenten is hoog', luidt de kop van Trouw november 2019. Het welzijn van studenten uit het hoger onderwijs is actueel. De afgelopen vijf jaar werd er in de media en in de Tweede Kamer meermaals aandacht gevraagd voor stress, burn-out en psychische klachten onder studenten. Steeds meer hogescholen en universiteiten zien het daarom als hun taak om bij te dragen aan het welzijn van hun studenten. Er worden beleidsmedewerkers studentenwelzijn aangenomen, taskforces studentenwelzijn ingericht en samengewerkt met gelijkgestemden. In een landelijk netwerk van hogescholen en universiteiten worden kennis en goede voorbeelden uitgewisseld. Het doel? Samen werk maken van studentenwelzijn.

Studeren met een ondersteuningsbehoefte

Studenten met een ondersteuningsvraag vormen een brede doelgroep. Zo heeft in het hoger onderwijs heeft 29% van de studenten een ondersteuningsvraag omdat ze bijvoorbeeld een functiebeperking hebben, jong ouder of mantelzorgers zijn¹. Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam en hogeschool Windesheim wijst uit dat één op de zes studenten mantelzorgers is en daardoor belemmeringen in het onderwijs ervaart. Bijna de helft hiervan heeft psychische klachten zoals angst, somberheid en depressie². Omdat het voor deze groep studenten dus extra belangrijk is om hun welzijn in ogenschouw te nemen, wordt er in het kader van studentenwelzijn speciale aandacht besteed aan deze groep studenten.

Inclusief studieklimaat

Studentenwelzijn gaat over alle studenten. Hierbij wordt uitgegaan van de kracht van preventie en vroege interventie. Bijvoorbeeld door docenten te helpen om psychische druk onder studenten te signaleren. Defence for Children, een internationaal opererende kinderrechtenorganisatie, vat helder samen wat de negen kenmerken zijn van inclusief onderwijs. Kort samengevat gaat het om een verandering in de cultuur, het beleid en de praktijk. Hierbij is de volledige onderwijsomgeving inclusief, worden leerkrachten ondersteund en past het onderwijssysteem zich aan, aan de leerling in plaats van andersom³.

PASSEND ONDERWIJS IN HET MBO: FOCUS OP EEN GOEDE ZORGSTRUCTUUR

Studentenwelzijn versus Passend onderwijs in het mbo

Hoe verhoudt studentenwelzijn zich tot Passend Onderwijs en alle initiatieven die al worden genomen in het mbo? Is de term Studentenwelzijn daarbij nieuw of ligt het in het verlengde daarvan?

Passend Onderwijs

Binnen het mbo geldt de wet op Passend onderwijs⁴. Alle leerlingen moeten een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en hun mogelijkheden. Passend Onderwijs richt zich op de doelgroep van studenten met een ondersteuningsbehoefte zoals studenten die door een fysieke of mentale beperking worden belemmerd in het volgen van onderwijs. In het mbo geeft 38% van de studenten aan

STUDENTEN MET
EEN ONDERSTEUNINGS-
VRAAG VORMEN EEN
BREDE DOELGROEP

een functiebeperking te hebben⁵. Scholen bieden daarom extra hulp aan leerlingen die dit nodig hebben, zoals kinderen met leer- of gedragsproblemen. Dit is één van de redenen waarom de zorgstructuur binnen het

mbo bijzonder goed is ingericht.

Het inrichten van een goede zorgstructuur voor studenten met een functiebeperking

Dit blijkt ook uit de inventarisatie Laag Drempelige Psychische hulpverlening uitgevoerd door ECIO⁶, in opdracht van het ministerie OCW. In de inventarisatie wordt geconcludeerd dat er veel aandacht is voor de interne zorgstructuur in mbo-instellingen. 'Door de invoering van passend onderwijs is de professionalisering van de interne zorgstructuur in een stroomversnelling geraakt. Daarnaast wordt de samenwerking met het voortgezet onderwijs, gemeenten, UWV-werkpleinen, jeugdzorg en werkgevers geïntensiveerd.'

Andersom bleek dat het hoger onderwijs op het gebied van Passend Onderwijs nog kan leren van het mbo. Mede dankzij de wet Passend Onderwijs lijkt de samenwerking beter op orde te zijn dan in het hoger onderwijs: 'In het hoger onderwijs kennen studenten het recht op

aanpassingen vanuit de Wet Gelijke Behandeling. De zorgstructuur in het hoger onderwijs is echter niet zo breed aanwezig als in het mbo.⁶

HOE KUNNEN HET MBO EN HOGER ONDERWIJS VAN ELKAAR LEREN?

In het hoger onderwijs focussen de ontwikkelingen en kennis rondom studentenwelzijn op het welzijn van alle studenten, inclusief de studenten met een ondersteuningsvraag. Studentenwelzijn gaat namelijk niet alleen over het onderwijs passend maken voor studenten die dit nodig hebben, maar over alle studenten. Hierbij is het goed inrichten van een zorgstructuur essentieel, maar gaat studentenwelzijn nog een stap verder. Ofwel, met studentenwelzijn wordt inclusie nagestreefd.

Medische model versus het sociale model

Het grote verschil hiertussen is het beste uit te leggen aan de hand van het medische model versus het sociale model. Het medische model is reactief en gaat uit van 'wat mankeert jou?'. De beperking moet gediagnosticeerd worden en meetbaar zijn door een medische instantie, buiten de onderwijsinstelling. Dankzij deze beperking kan de student rekenen op hulpmiddelen. Het sociale model gaat daarentegen uit van een proactieve benadering. Oftewel: 'Waar heb jij behoefte aan als student?' Welke 'omgeving' (gebouw, digitale leeromgeving, rooster, didactische werkvorm) veroorzaakt de door de student aangegeven belemmering? En kan deze aanpassing of voorziening tot 'standaard' worden verheven, zodat ook anderen daarvan kunnen profiteren en belemmeringen in de toekomst worden voorkomen? Leren omgaan met een beperking wordt »

Stress al belangrijke factor voor de studie

hierbij niet gezien als de verantwoordelijkheid van het individu, maar van de onderwijsinstelling en de gehele maatschappij. Hierbij komen ook thema's als preventie aan bod: hoe kunnen we in de toekomst voorkomen dat alle studenten grote belemmeringen en stress ervaren binnen het onderwijs?

Inclusie in de praktijk

Dat het thema studentenwelzijn ook in het mbo leeft, bleek uit het initiatief van ECIO binnen het Innovatielab van Koning Willem I College in 2019. We daagden 25 mbo-studenten uit om prototypes te bedenken voor een verbeterlag in studentenwelzijn en om te komen met voorstellen voor preventie.

SAMEN WERK MAKEN VAN STUDENTENWELZIJN

Enkele studenten deden het voorstel om meerdere keren per jaar ervaringsdeskundige studenten gastlessen te laten geven aan alle eerste en tweedejaars studenten. Andere studenten stelden voor om een grote rode knop in elk lokaal op te hangen, zodat studenten die kunnen indrukken zodra zij teveel stress ervaren en de hele klas in reactie daarop meteen een 'energizer' inzet. Een derde groep studenten zag stress als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van (mede)studenten en de onderwijsinstelling. Zij stelden voor om drie type begeleiders aan te wijzen: een Talk-buddy: een klasgenoot met wie je even gemakkelijk bij kletst bij lichte stress, een Class-buddy: een docent of begeleider met wie je praat bij zwaardere stress en een

App-buddy: een zorgprofessional met wie je via een App gemakkelijk een afspraak maakt.

CONCLUSIE

Voor een prettige omgeving en studieklimaat voor hoger onderwijsstudenten wordt niet alleen gekeken naar het individu, naar de student met een ondersteuningsbehoefte maar ook naar de invloed van hogescholen, universiteiten of de maatschappij. Zo worden maatregelen die de studiedruk verhogen, zoals het bindend studieadvies of het leenstelsel, regelmatig aan de kaak gesteld.

In het mbo is al veel aandacht voor het studeren met een ondersteuningsvraag en het realiseren van passend onderwijs. Mede hierdoor is de zorgstructuur op mbo-instellingen vaak bijzonder goed ingericht. De zorgstructuur in het hoger onderwijs is echter niet zo breed aanwezig als in het mbo. Het hoger onderwijs kan op het gebied van passend onderwijs, studeren met een functiebeperking en studeren met een ondersteuningsvraag, leren van het mbo. Voor het mbo lijkt op het gebied van inclusie en integrale aanpak studentenwelzijn nog winst mogelijk.

HOE ZORG JIJ VOOR EEN INCLUSIEF MBO?

Wij denken graag met je mee. Neem contact met ons op voor een vrijblijvend gesprek. Al meer dan 75 jaar zetten wij ons in voor leren zonder belemmering. We helpen je organisatie graag om beleid te ontwikkelen, expertise te vergroten en te leren van actuele onderzoeken en kennis en ervaringen van andere organisaties. ■

JUDITH JANSEN IS PROGRAMMADIRECTEUR ECIO (ONDERDEEL CINOP), JOYCE VAN DER WEGEN IS ADVISEUR BIJ ECIO (ONDERDEEL CINOP)

Noten

1. *Monitor beleidsmaatregelen 2018-2019, ResearchNed 2018*
2. www.rtlnieuws.nl/nederland/artikel/397336/studenten-de-knel-door-mantelzorg-studie-uitval-en-psychische-klachten
3. www.defenceforchildren.nl/media/2282/defence-for-children-factsheet-inclusief-onderwijs-als-kinderrecht.pdf
4. www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs
5. *JOB Monitor 2016: 267.042 mbo-studenten, ruim 50% van de totale populatie*
6. *Inventarisatie Laag drempelige psychische hulpverlening, ECIO 2019.*

ECIO

Leren zonder belemmering

Het Expertisecentrum inclusief onderwijs (onderdeel van CINOP) helpt onderwijsinstellingen bij het creëren van inclusief onderwijs. In het hoger onderwijs ondersteunt ECIO netwerken van onderwijsorganisaties en studenten die gezamenlijk het welzijn van studenten willen bevorderen. Bijvoorbeeld een Landelijk Netwerk Studentenwelzijn van hogescholen en universiteiten. Belangrijke gespreksonderwerpen binnen dit netwerk zijn onder andere:

- > Aandacht voor preventie;
- > Kennis en ervaringen uitwisselen;
- > Aandacht voor het doorbreken van taboe en stigma;
- > Studentenwelzijn een plek geven binnen het curriculum.

ECIO | Expertisecentrum inclusief onderwijs | www.ecio.nl | algemeen@ecio.nl | T: 073-6800783